

شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی بر اساس آموزه‌های اسلامی

کریم اسکندری¹

چکیده

هدف: هدف تحقیق حاضر شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور بر اساس آموزه‌های اسلامی بوده است. **روش:** روش این پژوهش از نوع کیفی-کمی است. جامعه آماری تحقیق حاضر تمامی دانشجویان واحدها و مراکز دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی است. حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان، 384 نفر برآورد شده است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه محقق‌ساخته‌ای است که پس از سنجش روایی و پایایی آن در اختیار نمونه آماری قرار گرفت. **یافته‌ها:** با بررسی متون و منابع اسلامی، به ویژه آیات قرآنی و نهج‌البلاغه، مؤلفه‌های سی‌گانه اخلاق حرفه‌ای استخراج شد. **نتیجه‌گیری:** از دیدگاه دانشجویان، میانگین هر یک از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی بالاتر از حد متوسط است. از بین مؤلفه‌های سی‌گانه اخلاق حرفه‌ای، به ترتیب: «خدا‌محوری اساتید» و «پرهیز از داشتن هرگونه روابط شخصی نزدیک با دانشجویان» بیشترین و کمترین امتیاز را در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی کسب کرده‌اند.

واژگان کلیدی: اخلاق، اخلاق حرفه‌ای، آموزه‌های اسلامی، دانشگاه پیام نور.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

♦ دریافت مقاله: 96/12/05؛ تصویب نهایی: 97/10/11

این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی است که بودجه پژوهشی آن را دانشگاه پیام نور تأمین کرده است.

1. دکترای مدیریت دولتی، هیات علمی گروه مدیریت دولتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران / نشانی: تهران؛ مینی‌سیتی، بلوار ارتش، اول شهرک نفت، خیابان نخل، سازمان مرکزی دانشگاه پیام نور / شماره: 02123320000 / Email: Skandarik@yahoo.com

الف) مقدمه

اخلاقیات و اصول اخلاقی از مباحثی است که به کارگیری آن در جامعه، مورد تأکید اسلام است؛ به طوری که در حدیث معروفی، پیامبر اسلام (ص) می‌فرماید: «لَئِمَّا بُعِثْتُ لَأَتِمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ»؛ من تنها برای تکمیل فضایل اخلاقی مبعوث شده‌ام. تعبیر به «انما» که به اصطلاح برای حصر است، نشان می‌دهد که تمام اهداف بعثت پیامبر اسلام (ص) در تکامل اخلاقی انسانها خلاصه می‌شود (پورقانی فراهانی، 1391: 50). از این رو، اخلاقیات به عنوان مجموعه‌ای از ارزشها، بایدها و نبایدها، می‌تواند نقش مهمی را در مدیریت اثربخش سازمانها ایفا کند و از طرفی، الگوهای رفتاری در سطح نهادها و سازمانهای اجتماعی، وحدت‌بخش جامعه دینی است.

در بیان اهمیت این تحقیق همین بس که در آموزه‌های دینی، نصوص فراوانی درباره اخلاق حرفه‌ای به چشم می‌خورد. در دعوت انبیا نیز سخن از این مقوله بسیار است. آموزه‌های دینی و حرکت اصلاحی انبیا در همه ابعاد، از جمله بُعد اخلاقی انسان، بر اساس «توحید» بنیان نهاده شده است (نبارزادگان، 1388: 24). از طرفی، با توجه به وظیفه خطیر مؤسسات آموزش عالی، به خصوص دانشگاه پیام نور، در تربیت دانشجویان و رشد و توسعه جامعه، رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیئت علمی دانشگاهها، اهمیت ویژه‌ای می‌یابد. لذا در جامعه دانشگاهی، به ویژه قلمرو مکانی این تحقیق (دانشگاه پیام نور)، طرح بحث اخلاق حرفه‌ای به دلیل اهمیت و جایگاه ویژه شغل هیئت علمی و نیز اینکه بسیاری از رفتارها و اقدامات اعضای هیئت علمی دانشگاه، ریشه در اخلاق دارد و متأثر از ارزشهای اخلاقی است، ضرورت می‌یابد. علت طرح مباحث اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه پیام نور و همچنین تأکید بیشتر بر اهمیت آن نیز به این خاطر است که اعضای هیئت علمی، باعث ارتقای کیفیت و توان علمی آموزش عالی و تربیت افراد نخبه و متخصص می‌شوند. بنابراین، نقش مهمی در امر توسعه کشور ایفا می‌کنند.

با توجه به گستردگی دانشگاه پیام نور در تمامی استانهای کشور، این مأموریت خطیر؛ یعنی تربیت نسل آینده کشور، برای دانشگاه پیام نور به مراتب از اهمیت بیشتری برخوردار است. بنابراین، مطلوب است دانشگاه پیام نور در راستای توسعه همه‌جانبه اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی خود گامهای اساسی برداشته، به گونهای برنامه‌ریزی شده، زمینه رشد و ارتقای اخلاق حرفه‌ای ایشان را فراهم آورد. با توجه به اهمیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه و تأثیر آن بر کیفیت نظام آموزش عالی، اکثر مراکز آموزشی برای ارتقای برنامه‌های آموزشی خود، باید از نظرات دانشجویان استفاده کنند. بدین جهت پژوهش حاضر با هدف بررسی دیدگاه دانشجویان نسبت به رعایت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور انجام شد. برای دستیابی به این هدف، سعی شده با شناسایی مؤلفه‌های کاربردی اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی با الهام از اصول اخلاق حرفه‌ای در آموزه‌های اسلامی، به ویژه آیات قرآنی و نهج‌البلاغه، مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی بر اساس آموزه‌های اسلامی اولویت‌بندی شود.

ب) مبانی نظری و تجربی پژوهش

اخلاق، جمع خُلق و در لغت دارای دو معناست. برخی اخلاق را به معنای نیرو و سرشت باطنی دانسته‌اند که برای انسان، تنها با دیده بصیرت قابل درک باشد. برخی دیگر، خُلق را به معنای صفت نفسانی راسخ می‌دانند که انسان افعال متناسب با آن را بی‌درنگ انجام می‌دهد (حسینی، 1390: 81). اخلاق، مجموعه‌ای است از اصول، باورهای اخلاقی و ارزشهای حاکم بر رفتار فرد، با در نظر گرفتن آنچه صحیح یا غلط است. (انصاری و همکاران، 1391: 66)

در عصر حاضر، اندیشمندان حوزه اخلاق، تفاوت‌هایی بین «کدهای اخلاقی» و «اصول اخلاقی» قایل شده و معتقدند که کدهای اخلاقی مجموعه‌ای از اصول و استانداردهای سلوک بشری است که رفتار افراد و گروه‌ها را تعیین می‌کند (فرامرزی قراملکی، 1382). کدهای اخلاقی به عنوان راهنمای عملی برای نشان دادن رفتارهای اخلاقی صاحبان هر حرفه در موقعیتهای خاص شناخته می‌شوند. مبانی تدوین کدها، اصول موضوعه پذیرفته شده در فرهنگها و ایدئولوژی‌هایی است که خاستگاه کد به شمار می‌روند (سنجری، 1390)؛ در حالی که اصول اخلاقی را می‌توان مجموعه‌ای از اصول نامید که بین درست و غلط تمایز ایجاد می‌کنند. اصول اخلاقی یک رشته هنجارهاست که تجویز می‌کنند فرد چه کارهایی را باید انجام دهد و از چه کارهایی باید اجتناب ورزد. (ونوس و خانی جزئی، 1380: 46)

وقتی از اخلاق در سازمانهای کسب و کار سخن می‌گوییم، اغلب جهت‌گیری حداقلی مراد است؛ یعنی از این سازمانها انتظار داریم به معنای پایبندی به حقوق عناصر محیط بیرونی و درونی، اخلاقی باشند (فرامرزی قراملکی و سالاری، 1388: 78). از این رو، امروزه بحث اخلاقیات در مدیریت، به یکی از مباحث عمده رشته مدیریت تبدیل شده است (الوانی، 1383: 1). در رشته مدیریت، اخلاق را به چهار دسته فردی، شغلی، سازمانی و حرفه‌ای تقسیم می‌کنند.

اخلاق حرفه‌ای به عنوان شاخه‌ای از دانش اخلاق، به بررسی تکالیف اخلاقی در یک حرفه و مسائل اخلاقی آن می‌پردازد و درصدد ارائه شیوه‌ها و دستورالعملهایی است که این تکالیف را برای افراد و گروههای حرفه‌ای تعیین کند (عاملی، 1388: 115). آنچه از عبارت «اخلاق حرفه‌ای» به ذهن متبادر می‌شود، چیزی غیر از «اخلاق کار» و «اخلاق مشاغل» نیست (ساجدی و نعمتی، 1391: 59). بنابر این، مسئولیتهای اخلاقی بنگاه در قبال محیط را «اخلاق حرفه‌ای» می‌نامند (فرامرزی قراملکی، 1382: 113). در تعریف دیگری از هارتوگ¹ اخلاق حرفه‌ای یکی از شعبه‌های جدید اخلاق است که می‌کوشد به مسائل اخلاقی حرفه‌های گوناگون پاسخ دهد و برای آن اصولی خاص متصور شود (صالحی امیری و همکاران، 1391: 156). اخلاق حرفه‌ای مجموعه هنجارهای مثبت و منفی (بایدها و نبایدها) است که بر حرفه و ویژه‌ای حاکم است و وظایف و تکالیف صاحبان حرفه را در ارتباط با خود و دیگران تعریف می‌کند (یوسفی محله، 1387: 300). اخلاق حرفه‌ای مهم‌ترین متغیر در موفقیت سازمان است (باقری و همکاران، 1389: 10). در واقع؛ «اخلاق» نمایان‌کننده شخصیت فرد است و «اخلاق حرفه‌ای» شخص را به شکل مطلوب، چه در جامعه و چه در بین همکارانش مطرح می‌کند (یک‌زاد و همکاران، 1389: 6). کادوزیر² اخلاق حرفه‌ای را اخلاق کار و اخلاق مشاغل می‌داند (امیری و همکاران، 1389). اخلاق حرفه‌ای

1. Hartog
2. Cadozier

می‌تواند پیش‌بینی‌پذیری بنگاه را افزایش داده، موجب اعتماد اصیل، راسخ و پدافندآمیز نسبت به سازمان شود و سازمان با اتکا به اعتماد در جذب منابع مالی و اعتباری، موفق شود انگیزش درونی و پایداری را در کارکنان و مدیران ایجاد کند؛ منابع انسانی متخصص را جذب کند؛ با افزایش مزیت رقابتی، به جایگاه انحصاری در بازار دست یابد؛ با اصلاح و تهذیب فرهنگ سازمانی، انرژی منفی ناشی از معضلات اخلاقی را مهار و تنشهای سازمانی را به نحو اثربخش مدیریت کند. حاکمیت اخلاق در فرهنگ سازمانی، نقش مهمی در تبدیل تهدید به فرصت دارد. (فرامرزی قراملکی، 1387: 104)

آموزش عالی شرایط مناسبی برای بروز مشکلات اخلاقی دارد؛ زیرا در همه زمینه‌ها و فعالیتهای مرتبط با آن، اخلاق به عنوان یکی از مسائل اساسی کاربرد دارد (مکدنل، 2009). در عصر حاضر، درونی شدن ارزشهای فرهنگی یک کشور در معلمان و اساتید، می‌تواند راهگشای ایجاد علاقه در معلم و متعلم شود و رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای را جزء ارزشهای پذیرفتنی از سوی آنان درآورد (نویل و سولومونو، 2010). از طرفی، اساتید دانشگاه به دلیل تأثیرگذاری بر محیط اطراف خود و به ویژه دانشجویان، لازم است مجهز به سؤال اخلاقی، آشنا به اصول آن و آراسته به فضایل اخلاقی و مسئولیتهای اخلاقی باشند (ابدی مهر، 1384). در ادامه به چند مورد از مسئولیتهای اخلاقی اعضای هیئت علمی دانشگاه اشاره می‌شود.

1. اخلاق‌ورزی در زندگی شخصی: از اساتید دانشگاه انتظار می‌رود در زندگی شخصی به فضایل اخلاقی پسندیده آراسته باشند. کسی که در زندگی شخصی بی‌مبالات و از دغدغه خوب و بد فارغ است، در زندگی شغلی نمی‌تواند حافظ اخلاق دانشگاه باشد. اساتید دانشگاه اغلب الگوی دانشجویان قرار می‌گیرند. لذا اخلاق فردی ایشان می‌تواند موجب ترویج اخلاق در فرهنگ سازمانی دانشگاه و جامعه باشد. به همین سبب، اخلاق‌ورزی در زندگی شخصی اساتید در اخلاق حرفه‌ای نقش اساسی دارد. (باقری و همکاران، 1389: 14)

2. اخلاق‌ورزی در شغل: از اساتید دانشگاه انتظار می‌رود در ارتباط با دانشجویان، در محیط دانشگاه دارای الگوی رفتاری نیکو، مانند قاطعیت باشند؛ الگویی مبتنی بر صراحت، صداقت و احترام اصیل و متقابل. (همان)

3. نظام‌مند کردن همه امور در حرفه: تلاش در نظام‌مندی دانشگاه از مسئولیتهای اخلاقی اساتید است. دلیل اخلاقی بودن این روش، این است که نظام‌مندی مانع تصمیم‌گیری‌های سلیقه‌ای، موردی و تبعیض‌آمیز می‌شود. (همان: 15)

در رابطه با اخلاق حرفه‌ای و جوانب آن تحقیقات چندی انجام شده که برخی از آنها در جدول 1 ارائه شده است.

جدول 1: پیشینه تحقیقات تجربی مرتبط با اخلاق حرفه‌ای

منبع	مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای	عنوان پژوهش
قنبری و همکاران (1394)	توانمندی‌های حرفه‌ای، احترام و تعهد نسبت به دانشجویان، احترام و تعهد نسبت به همکاران، احترام و تعهد نسبت به سازمان	1 اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی و رابطه آن با کیفیت آموزش عالی
سلاجقه و صفری (1394)	کارآمدی محتوای درسی، کارآمدی آموزشی، نحوه پرداختن به موضوعات حساس، داشتن روابط دوگانه با دانشجویان، ارزشیابی درست، احترام به مؤسسه آموزشی، احترام به همکاران، رازداری، پیشرفت فردی	2 رابطه اخلاق حرفه‌ای با عملکرد استادان دانشگاه
بورقانی فراهانی و رضایی (1394)	صدافت، استقلال، عدالت، انسانیت، مسئولیت اجتماعی، شرافت حرفه‌ای، دسترسی همگانی و مشارکتی، احترام به حریم خصوصی و حیثیت انسانی، احترام به منافع عمومی، احترام به ارزشهای جهانی	3 اخلاق حرفه‌ای در سازمانهای رسانه‌ای
حجازی و مسافری (1391)	درستکاری، صلاحیت حرفه‌ای، رازداری، بی‌طرفی، مراقبت و رفتار حرفه‌ای، اصول و ضوابط حرفه‌ای	4 رابطه جنسیت با اخلاق حرفه‌ای در جامعه دانشگاهی و حرفه حسابداری
مصباحی و عباس‌زاده (1392)	1. عوامل اخلاق فردی (استانداردهای اخلاق فردی، اعتقاد قلبی، خودکنترلی، وجدان)، 2. عوامل مدیریتی (نقش الگویی مدیران، رفتار خیرخواهانه، مشارکت در تصمیم‌گیری)، 3. عوامل سازمانی (گزینه‌ها و به کارگیری، برنامه‌های راهبردی اخلاق، فرهنگ سازمانی)، 4. عوامل اخلاقی (شغلی) (اخلاق آموزشی، اخلاق پژوهشی و اخلاق ارتباطی)، 5. عوامل فراسازمانی (فرهنگ، شرایط سیاسی، اعتماد عمومی، شرایط اقتصادی).	5 الگوی سیستمی اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی (تحقیق کیفی)
شاه‌علی و همکاران (1394)	1. عوامل فردی (ویژگی‌های دموگرافیک، قصد و نیت، ارزشها، اصول اخلاق فردی، نگرش، هوش اخلاقی، خانواده) 2. عوامل سازمانی (مأموریت و اهداف سازمانی، فرهنگ و جو سازمان، سیاستها و برنامه‌های سازمان، رفتار سازمانی، ساختار سازمانی، مدیران)، 3. عوامل محیطی (اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، فناوری، مذهب)	6 الگوی پیاده‌سازی اخلاق حرفه‌ای در سازمانهای ایران
بودرجمهری و همکاران (1392)	شخصیت ممتاز، حرمت به کلاس درس، تعامل مثبت با دانشجویان، اهمیت به رشد فکری دانشجویان، عدم رفتار دوگانه با دانشجویان، عدم استقبال از تعطیلات کلاس، توجه به مشکلات دانشجویان، عدم حاشیه‌پردازی در کلاس، عدم بدگویی از همکار، رازداری، ناراحت شدن از غیبت دانشجویان، حضور و غیاب منظم، رعایت عدالت در ارزشیابی دانشجویان، مهربان بودن در کلاس، ارتباط عاطفی با دانشجویان، تدریس از مقالات نوین، تدریس به عنوان وظیفه کاری.	7 ارزیابی اخلاق حرفه‌ای اساتید دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد از دیدگاه دانشجویان این دانشگاه
فرمهی فراهانی و بهنام جام (1391)	رعایت ادب و نزاکت در برابر دانشجویان، حفظ اسرار دانشجویان توسط اساتید، عدم تأمین منافع مادی در قبال دادن نمره به دانشجویان، جلب اعتماد و احترام دانشجویان، داشتن روحیه تحمل و بردباری و سعه صدر در برخورد با دانشجویان از طرف اساتید، توجه به آراستگی ظاهر و پوشش مناسب توسط اساتید، پرهیز از شوخی و طنز ناشایست، عدم استفاده اساتید از امکانات دانشگاهی برای امور شخصی	8 بررسی میزان رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزش در اعضای هیئت علمی دانشگاه شاهد
کرم پوریان و همکاران (1392)	اصول اخلاقی، منشور اخلاقی، مسئولیت‌پذیری، به‌روز بودن دانش علمی و کلینیکی، بازآموزی‌های مرتبط با حرفه، اخلاق معاهده، تصمیم‌گیری بر اساس چارچوب اخلاقی، رعایت بهداشت کاری، صادق بودن، احترام به بیمار، محرمانه بودن اطلاعات بیمار، کسب رضایت از بیمار	9 بررسی نگرش به اخلاق حرفه‌ای در اعضا هیئت علمی دانشکده دندانپزشکی همدان در سال 1391
برهانی و همکاران (1390)	کمبود انگیزه و علاقه‌مندی دانشجویان به حرفه پرستاری، کمبود خودآگاهی، کمبود مدرسان مسلط به علم اخلاق، نارسایی برنامه درسی، استفاده از روشهای نامناسب در آموزش موضوعات اخلاقی، مشکلات ارزشیابی و کمبود ابزارهای عینی برای ارزشیابی توانایی‌های دانشجویان در زمینه اخلاق حرفه‌ای، ضعف ارتباطات بین فردی و محدودیتهای محیط بالینی.	10 درک دانشجویان پرستاری از موانع کسب اخلاق حرفه‌ای: یک تحقیق کیفی
حاجی پور و	اخلاق وظیفه‌مدار، اخلاق عدالت‌محور، اخلاق خودخواهانه، اخلاق دگرخواهانه ²	11 اخلاق کاربردی؛ تجزیه و تحلیل بنیادی هوش

1. Behavior Task Oriented
2. Judicial

کریمی (1394)		معنوی و اخلاق حرفه‌ای مدیران و کارکنان	
دعقانی و همکاران (1394)	مسئولیت‌پذیری، ارتقای کیفیت مراقبت از بیمار، احترام به بیمار	رعایت معیارهای اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه پرستاران و بیماران	12
واثق رحیم‌پرور و همکاران (1393)	رعایت حق کرامت انسانی مددجو، حق تصمیم‌گیری مددجو، اخذ رضایت آگاهانه از مددجو، آشکار سازی اطلاعات برای مددجو، رعایت حق محرمانه نگه داشتن اطلاعات مددجو، افشای اطلاعات مددجو، رعایت حق حریم خصوصی مددجو، سودرسانی و عدم ضرررسانی به مددجو، رعایت عدالت نسبت به مددجو و ارتباط حرفه‌ای با همکار	میزان رعایت کدهای اخلاق حرفه‌ای در ماماهاى مراکز بهداشتی - درمانی شهر تهران در سال 1392	13
شیخ ذکریایی و آتش‌زاده (1394)	مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در این تحقیق شامل روح جمعی، روابط سالم، پشتکار، دبستگی است.	رابطه اخلاق حرفه‌ای و تعهد سازمانی در اساتید دانشگاه علوم پزشکی کردستان	14
رایسون (2010)	آخرین نگرانی اساسی در این زمینه، عرضه «کرامت انسان» است که به نظر می‌رسد دست‌نیافتنی است	گزارش اخلاق حرفه‌ای	15
مورای و همکاران (2007)	اصل صلاحیت محتوا، اصل رشد دانشجویان، اصل ارزیابی مناسب دانشجویان، اصل احترام، اصل تعامل با دانشجویان، اطمینان‌پذیری و اعتماد کردن	اصول اخلاقی در آموزش عالی	16
کمپل و تیسن (2010)	نقش استاد به عنوان عامل معنوی و هدایت جهت‌گیری در جریان امور کلاس به سمت امور صحیح یا غلط که این امور صحیح توسط استادان و محققان شناسایی می‌شود.	بررسی دیدگاههایی در مورد پایه‌های اخلاقی نفوذ اخلاقیات در تدریس	17
ویلیام و زینسمیستر (2004)	مراقبت به معنی دلسوزی، پذیرش، علاقه‌مندی، بینش داشتن نسبت به تدارک و پرورش استعداد بالقوه دانشجویان، اعتماد به معنای بی‌طرفی، شفاف بودن، صداقت در ارتباط با دانشجویان، افراد حرفه‌ای، رعایت ادب و احترام به کرامت نفس انسانی، قابل اعتماد بودن و انجام عمل اخلاقی.	مجموعه استانداردهای اخلاقی برای معلمان کالج اتاریو ³	18
ماریه و همکاران (2009)	کمک به دانشجویان برای امتحانات، بازخورد از دانشجویان، دریافت پیشنهادهای دانشجویان، ارائه نمونه‌های برتر از پاسخ آزمونها، پروژه‌ها و مقالات برتر، دادن فرصت تجدیدنظر به دانشجویان، داشتن طرح درس، گنجاندن فعالیتهای بحث گروهی در کلاس	استانداردهای اخلاق حرفه‌ای تدریس	19
کوگی‌نایدو (2012)	صلاحیت محتوا، کارآمدی آموزش، برخورد با موضوعات حساس، پیشرفت دانشجو، رابطه دوگانه با دانشجو، محرمانه بودن، احترام به همکاران، ارزیابی معتبر دانشجویان، احترام به سازمان	اصول اخلاقی رایج اساتید در کشور نیوزلند	20
کادوزیر (2002)	مسئولیت‌پذیری، برتری‌جویی و رقابت‌طلبی، صادق بودن، احترام به دیگران، رعایت و احترام به ارزشها و هنجارهای اجتماعی، عدالت و انصاف، همدردی با دیگران، وفاداری.	مطالعه توسعه اخلاقی و اخلاق حرفه‌ای اساتید	21

ج) چارچوب نظری تحقیق

مدیریت اسلامی، موضوعی است که از دیرباز متعلق خاطر همه آنانی بوده است که دل در گرو اسلام داشته‌اند و بر این اساس، بسیاری کوشیده‌اند تا برای شناخت و معرفی این پدیده مهم، گام بردارند (چاوشی، 1390: 44). اخلاق حرفه‌ای پدیده‌ای انتزاعی و آسمانی نیست، بلکه امری واقعی است و بالطبع جز با بسترسازی مناسب و واقعی و فراهم کردن زمینه‌ها و شرایط لازم شکل نمی‌گیرد. اخلاق حرفه‌ای نیازمند اموری است که بستر تحقق آن را فراهم و حفظ کند و بی‌گمان بدون تمهیدات لازم، اخلاق حرفه‌ای معنا نمی‌یابد؛ این تمهیدات هم مادی است و هم معنوی، هم

1. High-Handedly Temper
2. Altruistic
3. Ontario College of Teachers

شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور ... ♦ 127

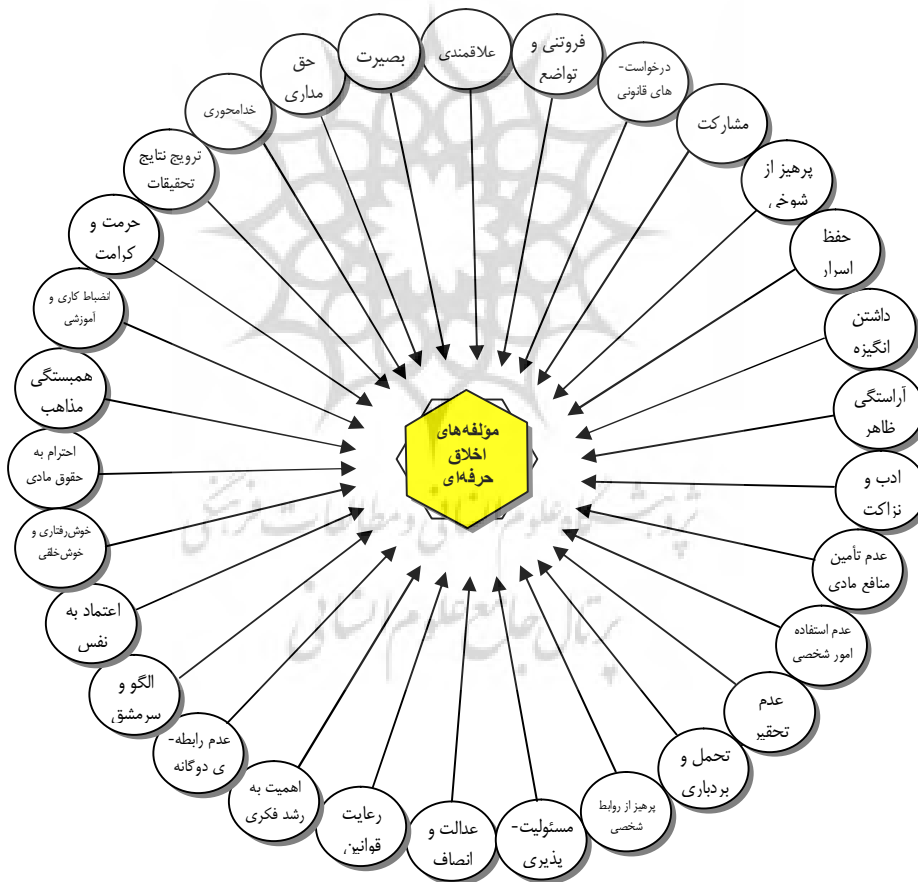
فردی است و هم اجتماعی، هم باید از بالا مورد توجه قرار گیرد و هم از پایین، هم نیازمند تحولات ساختاری است و هم نیازمند تحولات فرهنگی. (حسینی، 1390: 83)

نگاهی به تاریخ اسلام نشان می‌دهد بهترین الگو برای جامعه ما در زمینه اخلاق حرفه‌ای مدیران، شیوه مدیریتی پیامبر (ص) و امام علی (ع) است. با مطالعه نهج البلاغه و نامه‌هایی که امیر مؤمنان (ع) به فرمانداران خود نوشته‌اند، درمی‌یابیم که حضرت امیر (ع) نسبت به مدیران خود با جدیت و حساسیت برخورد می‌کرده‌اند (فرامرز قراملکی، 1381: 65-64). به طور کلی مهم‌ترین اصول اخلاقی در منابع اسلامی، برای اخلاق حرفه‌ای بیان شده و جامعه دانشگاهی امروز ما شدیداً به آن نیازمند است. در پژوهش حاضر با بررسی متون مختلف مدیریتی و منابع اسلامی، به ویژه آیات قرآنی و نهج البلاغه، اصول و شاخصهای اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه استخراج و بررسی شده‌اند. نتیجه اینکه، از دیدگاه قرآن و حضرت علی (ع)، مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای شامل موارد سی گانه مندرج در جدول 2 است که نمودار آن نیز در شکل 2 ارائه شده است. (اسگندری و کریم‌زاده، 1393؛ قدیمی، 1392)

جدول 2: مؤلفه‌های شناسایی شده اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی بر اساس آموزه‌های اسلامی

مؤلفه‌ها	منابع
علاقه‌مندی شخصی به شغل خود	نهج البلاغه (حکمت 193)، حسینی (1390)
فروتنی اساتید و پرهیز از کبر	نهج البلاغه (نامه 46 و 53)، باقری و همکاران (1389)
توجه به درخواستهای قانونی دانشجویان	امیری و همکاران (1389)، نهج البلاغه (نامه 5)، حسینی (1390)، بوذرجمهری و همکاران (1392)
داشتن روحیه همکاری و مشارکت اساتید با دانشجویان	قرآن (شورا: 28)، نهج البلاغه (حکمت 161)، سمردی و شالباف (1386)، باقری و همکاران (1389)، مصباحی و عباس‌زاده (1392)
پرهیز از شوخی و طنزهای ناشایست	فرهمنی فراهانی و بهنام جام (1391)
حفظ اسرار دانشجویان توسط اساتید (رازداری)	قرآن (انفال: 27؛ نسا: 58)، نهج البلاغه (خطبه 190)، شرح غررالحکم، ج 4: 38، فرامرز قراملکی (1381)، سلاجقه و صفری (1394)، بورقانی فراهانی و رضایی (1394)، حجازی و مسافری (1391)
داشتن انگیزه کافی برای تدریس	نهج البلاغه (حکمت 372؛ نامه 53)، سلاجقه و صفری (1394)
توجه به آراستگی ظاهر و پوشش مناسب توسط اساتید	قرآن (اعراف: 32-31؛ مدثر: 4)، فرهمنی فراهانی و بهنام جام (1391)
رعایت ادب و نزاکت در برخورد با دانشجویان	امیری و همکاران (1389)، اسگندری و کریم‌زاده (1393)
عدم تأمین منافع مادی در قبال دادن نمره به دانشجویان	نهج البلاغه (نامه 53)، حسینی (1390)
عدم استفاده اساتید از دانشجویان جهت انجام امور شخصی	فرهمنی فراهانی و بهنام جام (1391)
عدم تحقیر دانشجویان توسط اساتید	فرهمنی فراهانی و بهنام جام (1391)
داشتن روحیه تحمل و بردباری و سعه صدر در برخورد با دانشجویان	نهج البلاغه (نامه 31، 51، 69 و خطبه 9)
پرهیز از داشتن هرگونه روابط شخصی نزدیک با دانشجویان	فرهمنی فراهانی و بهنام جام (1391)
مسئولیت‌پذیری اساتید در قبال آموزش صحیح به دانشجویان	نهج البلاغه (خطبه 167)، امیری و همکاران (1389)، حسینی (1390)، کریم‌پوریان و همکاران (1392)
داشتن عدالت و انصاف در ارزشیابی و نمره‌دهی	نهج البلاغه (نامه 53)، حسینی (1390)، امیری و همکاران (1389)، باقری و همکاران (1389)، بوذرجمهری و همکاران (1392)
رعایت قوانین آموزشی توسط اساتید	نهج البلاغه (نامه 5)، حسینی (1390)
همیت دادن به رشد و توسعه فکری دانشجویان	فرهمنی فراهانی و بهنام جام (1391)
نداشتن رابطه دوگانه و تبعیض‌آمیز با دانشجویان	نهج البلاغه (نامه 53)، سلاجقه و صفری (1394)، بوذرجمهری و همکاران (1392)
لگو و سرمشق دانشجویان بودن	فرهمنی فراهانی و بهنام جام (1391)
داشتن اعتماد به نفس در زمان تدریس	فرهمنی فراهانی و بهنام جام (1391)

مشهور بودن اساتید به خوش رفتاری و خوش خلقی	نهج البلاغه (حکمت 50؛ نامه 53، 76)، بورقانی فراهانی (1391)
احترام به حقوق مادی و معنوی دانشجویان	قرآن (هود: 47)، نهج البلاغه (نامه 5)، امیری و همکاران (1389)، قدیمی (1392)، قنبری و همکاران (1394)، کریم پوریان و همکاران (1392)
رعایت همبستگی بین مذاهب و قومیت‌های مختلف	فرمهنی فراهانی و بهنام جام (1391)
رعایت انضباط کاری و آموزشی در کلاس	نهج البلاغه (نامه 53)، (غررالحکم، ج 2: 321)، حسینی (1390)
توجه به حرمت و کرامت دانشجویان	نهج البلاغه (نامه 53، 26)، فرامرزی قراملکی (1381)، امیری و همکاران (1389)، سمدی و شالباف (1386)، بورقانی فراهانی (1391)، واتق رحیم پور و همکاران (1393)
ترویج نتایج تحقیقات نوین در کلاس	بوذرجمهری و همکاران (1392)، فرمهنی فراهانی و بهنام جام (1391)
خدماتجویی اساتید	قرآن (محمد: 7)، احسانی (1379)، اسگندری و کریم زاده (1393)
حق طلبی و حق‌مداری اساتید	قدیمی (1392)، احسانی (1379)، اسگندری و کریم زاده (1393)
داشتن بصیرت استاد در تحلیل مسائل روز	اسگندری و کریم زاده (1393)، کریم زاده (1393)، باقری و همکاران (1389)

شکل (2) مؤلفه‌های اخلاقی حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه بر اساس آموزه‌های اسلامی

سؤالهای تحقیق

1. وضعیت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور از دیدگاه دانشجویان در چه حدی است؟
2. ترتیب رعایت هر یک از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور از دیدگاه دانشجویان به چه صورت است؟
3. میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور از دیدگاه دانشجویان در چه حدی است؟

د) روش و ابزارها

پژوهش حاضر از نظر روش، پیمایشی و از حیث هدف، کاربردی است. مطابق جدول 1، جامعه آماری تحقیق حاضر تمامی دانشجویان واحدها و مراکز دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی است. بر اساس اطلاعات دریافت شده از قسمت آموزش و انفورماتیک واحد استانی، تعداد دانشجویان در فاصله زمانی انجام تحقیق، حدوداً 30000 نفر است. برای محاسبه حجم نمونه از جدول مورگان استفاده و بر اساس آن، حجم نمونه آماری 384 نفر برآورد شده است. برای انتخاب نمونه آماری از جامعه آماری، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شده است؛ بدین ترتیب که ابتدا جامعه آماری بر اساس تعداد واحدها و مراکز دانشگاهی به 28 طبقه، طبقه‌بندی شده است. بعد از محاسبه سهم هر یک از طبقات در حجم نمونه آماری به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده از هر طبقه، به تعداد مشخص شده انتخاب شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات از جامعه آماری، از پرسشنامه‌ای که با توجه به متغیرهای تحقیق و عملیاتی کردن آنها تنظیم شده، استفاده شده است. پرسشنامه تحقیق متشکل از دو دسته سؤال است؛ دسته اول که با حروف الفبا کدگذاری شده است، به منظور تعیین و مشخص شدن مشخصات نمونه آماری از لحاظ جنسیت، سن، مقطع تحصیلی و گروه تحصیلی و دسته دوم، به منظور پاسخگویی به سؤالهای تحقیق حاضر به تعداد 30 سؤال تنظیم شده است. مقیاس استفاده‌شده در پرسشنامه، طیف لیکرت پنج گزینه‌ای (خیلی کم=1، کم=2، متوسط=3، زیاد=4 و خیلی زیاد=5) است.

برای تعیین روایی ابزار جمع‌آوری اطلاعات، از روایی صوری و برای برآورد پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. با مطالعه مقدماتی روی 30 نفر از دانشجویان دانشگاه پیام نور، مقدار آزمون آلفای کرونباخ برای سؤالهای پرسشنامه 0/929 به دست آمد. این مقدار نشان می‌دهد که اولاً، سؤالهای پرسشنامه، همبستگی بالایی با یکدیگر دارند و ثانیاً، پرسشنامه تحقیق، از پایایی بالایی برخوردار است.

جدول 1: جامعه آماری و حجم نمونه به تفکیک هر واحد یا مرکز دانشگاهی

ردیف	نام مرکز/واحد	آدرس وبسایت دانشگاه	تعداد جامعه آماری	حجم نمونه آماری
1	مرکز تبریز	tabriz.eaz.pnu.ac.ir	13250	170
2	مرکز بناب	bonab.eaz.pnu.ac.ir	1220	16
3	مرکز مراغه	maraghe.eaz.pnu.ac.ir	1160	15
4	واحد ایلخچی	ikh.eaz.pnu.ac.ir	380	5
5	مرکز هشترود	hrd.eaz.pnu.ac.ir	950	12
6	واحد خسروشاه	khs.eaz.pnu.ac.ir	280	4
7	واحد کلیبر	kalib.eaz.pnu.ac.ir	390	5
8	واحد شریبان	shorb.eaz.pnu.ac.ir	250	3
9	واحد آذرشهر	azar.eaz.pnu.ac.ir	870	11
10	واحد پستان آباد	bostan.eaz.pnu.ac.ir	550	7
11	واحد ورزقان	varz.eaz.pnu.ac.ir	430	6
12	واحد بنیس	benis.eaz.pnu.ac.ir	280	4
13	واحد هریس	heris.eaz.pnu.ac.ir	420	5
14	واحد قره آغاج	ghare.eaz.pnu.ac.ir	250	3
15	واحد ملکان	malekan.eaz.pnu.ac.ir	380	5
16	واحد ممقان	mamaghan.eaz.pnu.ac.ir	840	11
17	واحد اسکو	oskou.eaz.pnu.ac.ir	1100	14
18	واحد ترکمنچای	tch.eaz.pnu.ac.ir	380	5
19	واحد اهر	ahar.eaz.pnu.ac.ir	890	11
20	واحد هادی شهر	hadi.eaz.pnu.ac.ir	460	6
21	واحد سراب	sarab.eaz.pnu.ac.ir	530	7
22	واحد عجب شیر	ajab.eaz.pnu.ac.ir	850	11
23	واحد گورگان	gookan.eaz.pnu.ac.ir	180	2
24	مرکز شبستر	shab.eaz.pnu.ac.ir	1200	15
25	واحد دزنوز	zenoz.eaz.pnu.ac.ir	230	3
26	مرکز مرند	marand.eaz.pnu.ac.ir	890	11
27	واحد جلفا	jolfa.eaz.pnu.ac.ir	570	7
28	مرکز میانه	mianeh.eaz.pnu.ac.ir	820	10
	جمع کل		30000	384

هـ) یافته های تحقیق

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده، از روشهای آماری توصیفی و استنباطی استفاده شده است. پاسخهای به دست آمده از پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده، برای سؤال «جنسیت»، «سن»، «مقطع تحصیلی» و «رشته تحصیلی» در جدولهای 3 تا 7 ارائه شده است.

شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور ... ♦ 131

جدول 3: توزیع فراوانی و درصد پاسخهای نمونه آماری به سؤال جنسیت

نوع پاسخ	مرد	زن	جمع
کفایت پاسخ فراوانی	183	201	384
درصد	47/7	52/3	100

جدول 4: توزیع فراوانی و درصد پاسخهای نمونه آماری به سؤال سن

نوع پاسخ	زیر 25 سال	25-35 سال	35-45 سال	45-55 سال	بالتر از 55 سال	جمع
کفایت پاسخ فراوانی	281	68	25	10	0	384
درصد	73/2	17/7	6/5	2/6	0	100

جدول 5: توزیع فراوانی و درصد پاسخهای نمونه آماری به سؤال مقطع تحصیلی

نوع پاسخ	فوق دیپلم	لیسانس	فوق لیسانس	دکتر	جمع
کفایت پاسخ فراوانی	0	344	27	13	384
درصد	0	89/6	7/0	3/4	100

جدول 6: توزیع فراوانی و درصد پاسخهای نمونه آماری به سؤال رشته‌های تحصیلی

نوع پاسخ	مدیریت	علوم اقتصاد	حسابداری	حقوق	الهیات و علوم انسانی	روانشناسی و علوم تربیتی	فنی و مهندسی	علوم پایه	هنر و معماری	علوم کشاورزی	ادبیات و زبانهای خارجی	علوم اجتماعی	جمع
کفایت پاسخ فراوانی	71	20	38	202	4	0	16	0	27	6	0	0	384
درصد	18/5	5/2	9/9	52/2	1	0	4/2	0	7	1/6	0	0	100

جدول 7: توزیع فراوانی و درصد پاسخهای نمونه آماری به سؤالات پرسشنامه

Q	سؤالات پرسشنامه			کاملاً مخالفم		مخالفم		نظری ندارم		مواقفم		کاملاً موافقم		جمع
	عبارت	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
1	علاقه‌مندی شخصی به شغل خود	2	0/5	16	4/2	46	12	141	36/7	179	46/6	384	100	
2	فروتنی اساتید و پرهیز از کبر	12	3/1	22	5/7	57	14/8	127	33/1	166	32/2	384	100	
3	توجه به درخواستهای قانونی دانشجویان	7	1/8	30	7/8	53	13/8	162	42/2	132	34/4	384	100	
4	داشتن روحیه همکاری و مشارکت اساتید با دانشجویان	6	1/6	20	5/2	53	13/8	144	37/5	161	41/9	384	100	
5	پرهیز از شوخی و طنزهای تاشایست	9	2/3	17	4/4	34	8/9	155	40/4	169	44	384	100	
6	حفظ اسرار دانشجویان توسط اساتید (رازداری)	12	3/1	3	0/8	61	15/9	146	38	162	42/2	384	100	
7	داشتن انگیزه کافی برای تدریس	0	0	28	7/3	35	9/1	162	42/2	159	41/4	384	100	
8	توجه به آراستگی ظاهر و پوشش مناسب توسط اساتید	5	1/3	6	1/6	23	6	161	41/9	189	42/2	384	100	
9	رعایت ادب و نزاکت در برخورد با دانشجویان	6	1/6	5	1/3	29	7/6	147	38/3	197	51/3	384	100	
10	عدم تأمین منافع مادی در قبال دادن نمره به دانشجویان	5	1/3	11	2/9	45	11/7	132	34/4	191	49/7	384	100	
11	عدم استفاده اساتید از دانشجویان جهت انجام امور شخصی	6	1/6	6	1/6	56	14/6	117	30/5	199	51/8	384	100	
12	عدم تحقیر دانشجویان توسط اساتید	11	2/9	36	9/4	42	10/9	135	35/2	160	41/7	384	100	

100	384	39/3	151	39/3	151	14/1	54	5/7	22	0/8	3	داشتن روحیه تحمل و بردباری و سعه صدر در برخورد با دانشجویان
100	384	24	92	39/8	153	20/6	79	14/3	55	1/3	5	پرهیز از داشتن هرگونه روابط شخصی نزدیک با دانشجویان
100	384	28/6	110	49/7	191	15/6	60	6	23	0	0	مسئولیت پذیری اساتید در قبال آموزش صحیح به دانشجویان
100	384	34/6	133	38	146	14/1	54	9/4	36	3/9	15	داشتن عدالت و انصاف در ارزشیابی و نمره دهی به دانشجویان
100	384	32	123	47/1	181	15/6	60	2/3	9	2/9	11	رعایت قوانین آموزشی توسط اساتید
100	384	39/3	151	36/2	139	16/4	63	6	23	2/1	8	اهمیت دادن به رشد و توسعه فکری دانشجویان
100	384	42/2	162	38	146	10/9	42	5/7	22	3/1	12	نداشتن رابطه دوگانه و تبعیض آمیز با دانشجویان
100	384	30/5	117	47/7	183	17/2	66	3/9	15	0/8	3	الگو و سرمشق دانشجویان بودن
100	384	43/8	168	45/6	175	5/5	21	4/4	17	0/8	3	داشتن اعتماد به نفس در زمان تدریس
100	384	36/5	140	47/9	184	12	46	1/6	6	2/1	8	مشهور بودن اساتید به خوش رفتاری و خوش خلقی
100	384	44/5	171	44/5	171	6	23	4/2	16	0/8	3	حرام گذاشتن به حقوق مادی و معنوی دانشجویان
100	384	42/2	162	44	169	13	50	0	0	0/8	3	رعایت همبستگی بین مذاهب و قومیت‌های مختلف دانشجویان
100	384	40/4	155	48/2	185	6/5	25	3/6	14	1/3	5	رعایت انضباط کاری و آموزشی در کلاس
100	384	38	146	48/7	187	8/1	31	3/6	14	1/6	6	توجه به حرمت و کرامت دانشجویان
100	384	31/5	121	41/9	161	16/1	62	6	23	4/4	17	ترویج نتایج تحقیقات نوین در کلاس
100	384	51/8	199	37	142	8/3	32	1/3	5	1/6	6	خدا محوری اساتید
100	384	43/2	166	39/8	153	13/3	51	2/9	11	0/8	3	حق طلبی و حق مدارای اساتید
100	384	40/1	154	38	146	14/1	54	3/9	15	3/9	15	داشتن بصیرت استاد در تحلیل مسائل روز

سؤال اول: وضعیت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی در چه حدی است؟

به منظور بررسی سؤال اول پژوهش، 30 سؤال در ابزار سنجش (پرسشنامه) پیش‌بینی شده بود که با استفاده از شاخصهای توصیفی (توزیع فراوانی، درصد و میانگین) و استنباطی (آزمون تی تک‌نمونه‌ای) تحلیل شده است. گفتنی است که در بررسی این سؤال، با توجه به مقیاس استفاده شده در پرسشنامه که به صورت طیف لیکرت پنج گزینه‌ای (از خیلی کم تا خیلی زیاد - 1 تا 5) است و محاسبه نمره مربوط به این بخش بر حسب این دامنه، میانگین فرضی جامعه، 3 در نظر گرفته شده است.

شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور ... ♦ 133

جدول 8: آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای تعیین وضعیت هر یک از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی

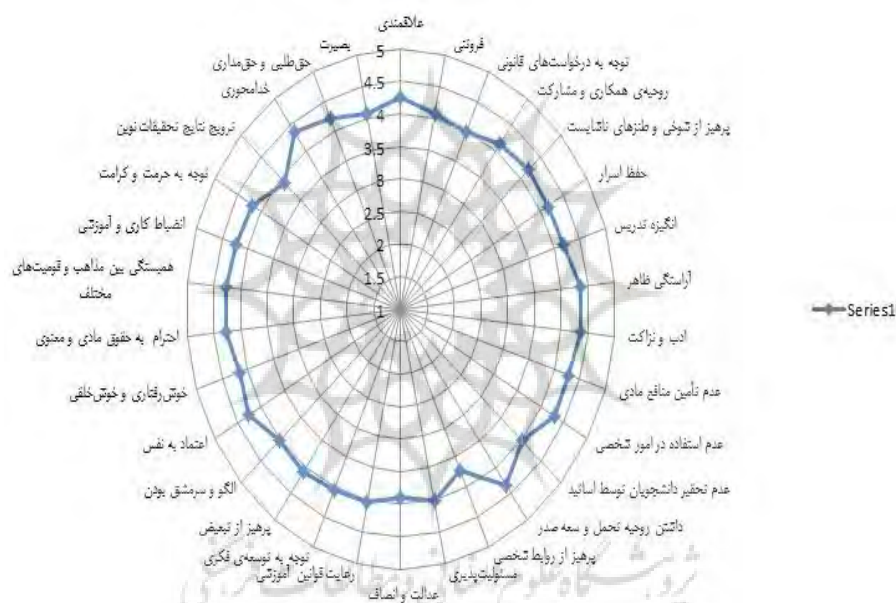
دانشگاه پیام نور

سؤالا	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
1	384	2/2474	0/86035	0/04390
2	384	4/0755	1/04320	0/05324
3	384	3/9948	0/98021	0/05002
4	384	4/1302	0/94426	0/04819
5	384	4/1927	0/93906	0/04792
6	384	4/1536	0/93375	0/04765
7	384	4/1771	0/87608	0/04471
8	384	4/3620	0/77609	0/03960
9	384	4/3646	0/80624	0/04114
10	384	4/2839	0/87623	0/04471
11	384	4/2943	0/88466	0/04515
12	384	4/0339	0/07737	0/05498
13	384	4/3411	0/70302	0/13794
14	384	3/7083	1/02620	0/05237
15	384	4/0104	0/82702	0/04220
16	384	3/9010	1/09859	0/05606
17	384	4/0313	0/91066	0/04647
18	384	4/0469	0/99234	0/05064
19	384	4/1042	1/01662	0/05188
20	384	4/0313	0/83904	0/04282
21	384	4/2708	0/81730	0/04171
22	384	4/1510	0/84464	0/04310
23	384	4/2786	0/81626	0/04165
24	384	4/2682	0/74289	0/03791
25	384	4/2266	0/82596	0/04215
26	384	4/1797	0/84674	0/04321
27	384	3/9010	1/05246	0/05371
28	384	4/3620	0/81546	0/04161
29	384	4/2188	0/83904	0/04282
30	384	4/0651	1/02370	0/05224

One-Sample Test						
سؤالها	میانگین آزمون = 50					
	تی	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگینها	95 درصد فاصله اطمینان از تفاوت میانگین	
					کرانه پایین	کرانه بالا
1	28/412	383	0/000	1/24740	1/1611	1/3337
2	20/203	383	0/000	1/07552	0/9708	1/1802
3	19/887	383	0/000	0/99479	0/8964	1/0931
4	23/455	383	0/000	1/13021	1/0355	1/2250
5	24/889	383	0/000	1/19271	1/0985	1/2869
6	24/211	383	0/000	1/15365	1/0600	1/2473
7	26/329	383	0/000	1/17708	1/0892	1/2650
8	34/390	383	0/000	1/36198	1/2841	1/4398
9	33/167	383	0/000	1/36458	1/2837	1/4455
10	28/712	383	0/000	1/28385	1/1959	1/3718
11	28/669	383	0/000	1/29427	1/2055	1/3830
12	18/804	383	0/000	1/03385	0/9258	1/1420
13	9/723	383	0/000	1/34115	1/0699	1/6124
14	13/526	383	0/000	0/70833	0/6054	0/8113
15	23/941	383	0/000	1/01042	0/9274	1/0934
16	16/072	383	0/000	0/90104	0/7908	1/0113
17	22/191	383	0/000	1/03125	0/9399	1/1226
18	20/673	383	0/000	1/04688	0/9473	1/1464
19	21/284	383	0/000	1/10417	1/0022	1/2062
20	24/085	383	0/000	1/03125	0/9471	1/1154
21	30/470	383	0/000	1/27083	1/1888	1/3528
22	26/704	383	0/000	1/15104	1/0663	1/2358
23	30/696	383	0/000	1/27865	1/1967	1/3605
24	33/453	383	0/000	1/26823	1/1937	1/3428
25	29/100	383	0/000	1/22656	1/1437	1/3094
26	27/301	383	0/000	1/17969	1/0947	1/2646
27	16/777	383	0/000	0/90104	0/7954	1/006
28	32/729	383	0/000	1/36198	1/2802	1/4438
29	28/464	383	0/000	1/21875	1/1611	1/3029
30	20/388	383	0/000	1/06510	0/9708	1/1678

شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور ... ♦ 135

بر اساس جدول 8، در خصوص تعیین وضعیت هر یک از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی، در تمامی مؤلفه‌های سی‌گانه تفاوت معنادار بین میانگین نمونه و میانگین فرضی جامعه در سطح معناداری $P=000$ وجود دارد. با توجه به سطح معناداری آزمون تی تک‌نمونه‌ای (0/000) و کوچک‌تر بودن این میزان از حداقل سطح معناداری (0/05) و نیز با حداقل مقدار عددی به دست آمده از آزمون تی (9/723) که با درجه آزادی محاسبه شده (d.f=95) از مقدار بحرانی آزمون تی در سطح تک‌دامنه‌ای (1/96) بزرگ‌تر است، پس تفاوت مشاهده شده معنادار است. این نتیجه نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان؛ میانگین هر یک از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی بالاتر از حد متوسط است.

شکل 3: نمرخ اخلاق حرفه‌ای در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی

با توجه به جدول 8، تمامی مؤلفه‌های سی‌گانه اخلاق حرفه‌ای در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی با حداقل میانگین 3/70 و واریانس 1/02 در وضعیت مطلوب قرار دارند.

سؤال دوم: ترتیب رعایت هر یک از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی به چه صورت است؟

به منظور اولویت‌بندی و ترتیب رعایت هر یک از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی از دیدگاه دانشجویان، از شاخصهای توصیفی (میانگین رتبه‌ای) و استنباطی (فریدمن)

136 ♦ مدیریت در دانشگاه اسلامی 17

استفاده شده است. فهرست مؤلفه‌های بررسی شده از بیشترین تا کمترین مؤلفه اخلاق حرفه‌ای رعایت شده توسط اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان در جدول 9 ارائه شده است.

جدول 9: آزمون فریدمن برای تعیین ترتیب مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور

میانگین رتبه‌ای	مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای
16/76	علاقه‌مندی شخصی به شغل خود
15/25	فروتنی اساتید و پرهیز از کبر
14/07	توجه به درخواستهای قانونی دانشجویان
15/60	داشتن روحیه همکاری و مشارکت اساتید با دانشجویان
16/27	پرهیز از شوخی و طنزهای ناشایست
15/73	حفظ اسرار دانشجویان توسط اساتید (رازداری)
15/71	داشتن انگیزه کافی برای تدریس
17/78	توجه به آراستگی ظاهر و پوشش مناسب توسط اساتید
17/94	رعایت ادب و نزاکت در برخورد با دانشجویان
16/91	عدم تأمین منافع مادی در قبال دادن نمره به دانشجویان
17/20	عدم استفاده اساتید از دانشجویان جهت انجام امور شخصی
14/56	عدم تحقیر دانشجویان توسط اساتید
15/21	داشتن روحیه تحمل و بردباری و سعه صدر در برخورد با دانشجویان
11/27	پرهیز از داشتن هرگونه روابط شخصی نزدیک با دانشجویان
13/61	مسئولیت‌پذیری اساتید در قبال آموزش صحیح به دانشجویان
13/43	داشتن عدالت و انصاف در ارزشیابی و نمره‌دهی به دانشجویان
14/11	رعایت قوانین آموزشی توسط اساتید
14/57	اهمیت دادن به رشد و توسعه فکری دانشجویان
15/40	نداشتن رابطه دوگانه و تبعیض آمیز با دانشجویان
14/00	الگو و سرمشق دانشجویان بودن
16/88	داشتن اعتماد به نفس در زمان تدریس
15/39	مشهور بودن اساتید به خوش رفتاری و خوش خلقی
16/74	احترام گذاشتن به حقوق مادی و معنوی دانشجویان
16/52	رعایت همبستگی بین مذاهب و قومیت‌های مختلف دانشجویان
16/27	رعایت انضباط کاری و آموزشی در کلاس
15/70	توجه به حرمت و کرامت دانشجویان
13/10	ترویج نتایج تحقیقات نوین در کلاس
17/96	خدامحوری اساتید
15/99	حق طلبی و حق مداری اساتید
15/05	داشتن بصیرت استاد در تحلیل مسائل روز

Test Statistics ^a	
N	384
Chi-Square	484/443
df	29
Asymp. Sig.	0/000

a. Friedman Test

شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور ... ♦ 137

مطابق جدول 9، $\alpha = 0/05$ و 29 از $0/05$ (15/09) $P=000$ از حداقل سطح معناداری (0/05) کوچک‌تر است؛ بزرگ‌تر و سطح معناداری آزمون فریدمن انجام شده (484/443) از $P=000$ از حداقل سطح معناداری (0/05) کوچک‌تر است؛ پس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که بین میزان رعایت هر یک از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی، تفاوت معنادار وجود دارد. با توجه به جدول 9، می‌توان میزان رعایت هر یک از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی را به شرح ذیل رتبه‌بندی کرد. (جدول 10)

جدول 10: ترتیب رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی

رتبه	مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای	رتبه	مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای
1	خدمت‌محوری اساتید	16	داشتن روحیه همکاری و مشارکت اساتید با دانشجویان
2	رعایت ادب و نزاکت در برخورد با دانشجویان	17	نداشتن رابطه دوگانه و تبعیض آمیز با دانشجویان
3	توجه به آراستگی ظاهر و پوشش مناسب توسط اساتید	18	مشهور بودن اساتید به خوش‌رفتاری و خوش‌خلقی
4	عدم استفاده اساتید از دانشجویان جهت انجام امور شخصی	19	فروتنی اساتید و پرهیز از کبر
5	عدم تأمین منافع مادی در قبال دادن نمره به دانشجویان	20	داشتن روحیه تحمل و بردباری و سعه صدر در برخورد با دانشجویان
6	داشتن اعتماد به نفس در زمان تدریس	21	داشتن بصیرت استاد در تحلیل مسائل روز
7	علاقه‌مندی شخصی به شغل خود	22	همیت دادن به رشد و توسعه فکری دانشجویان
8	احترام گذاشتن به حقوق مادی و معنوی دانشجویان	23	عدم تحقیر دانشجویان توسط اساتید
9	رعایت همبستگی بین مذاهب و قومیت‌های مختلف دانشجویان	24	رعایت قوانین آموزشی توسط اساتید
10	پرهیز از شوخی و طنزهای ناشایست	25	توجه به درخواستهای قانونی دانشجویان
11	رعایت انضباط کاری و آموزشی در کلاس	26	الگو و سرمشق دانشجویان بودن
12	حق‌طلبی و حق‌مداری اساتید	27	مسئولیت‌پذیری اساتید در قبال آموزش صحیح به دانشجویان
13	حفظ اسرار دانشجویان توسط اساتید (رازداری)	28	داشتن عدالت و انصاف در ارزشیابی و نمره‌دهی به دانشجویان
14	داشتن انگیزه کافی برای تدریس	29	ترویج نتایج تحقیقات نوین در کلاس
15	توجه به حرمت و کرامت دانشجویان	30	پرهیز از داشتن هر گونه روابط شخصی نزدیک با دانشجویان

سؤال سوم: میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی در چه حدی است؟

به منظور بررسی سؤال سوم پژوهش مبنی بر دستیابی به میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی از دیدگاه دانشجویان، متغیر تحقیق (اخلاق حرفه‌ای) را بر اساس فرمول 1، استانداردسازی از مقیاس صد صورت گرفته و سپس بر اساس آزمون تی تک‌نمونه‌ای در نرم‌افزار اس.پی.اس. و وضعیت این متغیر نسبت به حد وسط (نمره 50) به شرح جدول 11، مقایسه شده است.

فرمول استاندارد کردن داده‌ها (1): $100 * (\text{دامنه طیف} / \text{حد اقل طیف} - \text{نمره متغیر})$
 $S.Professional.Ethics = (Professional.Ethics - 30) / 120 * 100$

جدول 11: آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای تعیین وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
اخلاق حرفه‌ای	384	78/6719	14/31586	0/73055

One-Sample Test						
میانگین آزمون = 50						
	تی	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگینها	95 درصد فاصله اطمینان از تفاوت میانگین	
					کرانه بالا	کرانه پایین
اخلاق حرفه‌ای	39/247	383	0/000	28/67188	27/2355	30/1083

بر اساس جدول 11، در خصوص بررسی میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی، تفاوت معناداری بین میانگین نمونه و میانگین فرضی جامعه در سطح معناداری $P=000$ وجود دارد. با توجه به سطح معناداری آزمون تی تک‌نمونه‌ای (0/000) و کوچک‌تر بودن این میزان از حداقل سطح معناداری (0/05) و نیز حداقل مقدار عددی به دست آمده از آزمون تی (39/247) و اینکه این مقدار با درجه آزادی محاسبه شده (d.f=95) از مقدار بحرانی آزمون تی در سطح تک‌دامنه‌ای (1/96) بزرگ‌تر است، پس تفاوت مشاهده شده معنادار است. این نتیجه نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان؛ اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی بالاتر از حد متوسط است؛ یعنی میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی بیشتر از حد متوسط (50) است.

و) نتیجه‌گیری و بحث

نتایج حاصل از بررسی و آزمون سؤالهای تحقیق حاضر نشان می‌دهد:

سؤال اول: با توجه به یافته‌های پژوهش، تمامی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی با حداقل میانگین 3/70 و واریانس 1/02، بالاتر از حد متوسط است. این نتیجه نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان؛ میانگین هر یک از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی بالاتر از حد متوسط است.

سؤال دوم: بر اساس آزمون فریدمن، بین میزان اهمیت هر یک از مؤلفه‌های سی‌گانه اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور، تفاوت معناداری وجود دارد. از بین مؤلفه‌های سی‌گانه اخلاق حرفه‌ای، به ترتیب: «خدمت‌محوری اساتید» و «پرهیز از داشتن هرگونه روابط شخصی نزدیک با دانشجویان»، بیشترین و کمترین امتیاز را در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی کسب کرده‌اند.

سؤال سوم: با توجه به یافته‌های پژوهش، وضعیت اخلاق حرفه‌ای در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی با میانگین 78/67 و واریانس 14/31، بالاتر از حد متوسط است. این نتیجه نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان؛ اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی بالاتر از حد متوسط است؛ یعنی میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی بیشتر از حد متوسط (50) است.

مطابق جدول 9، میزان میانگین رتبه‌ای مؤلفه «خدامحوری اساتید» از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی، برابر 17/96 و بیش از سایر مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی است؛ بنابر این، اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی، «خدامحوری» را در انجام وظایف سازمانی خود بیشتر مد نظر قرار می‌دهند. علاوه بر این، نتایج حاصل از سؤال تحقیق نشان داد که کمترین میانگین رتبه‌ای برابر با 11/27، مربوط به مؤلفه «پرهیز از داشتن هرگونه روابط شخصی نزدیک با دانشجویان» است که از سایر مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی کمتر است. بنابر این، می‌توان گفت که اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی در انجام وظایف سازمانی خود «از داشتن هرگونه روابط شخصی نزدیک با دانشجویان» پرهیز می‌کنند. منظور از «خدامحوری» یعنی «انجام یا قصد انجام کلیه اعمال و رفتار انسان بر اساس ملاک و معیارهایی که خداوند برای آنها تعیین کرده است، به منظور کسب رضایت الهی». اصول تربیتی در یک نظام تربیتی به منزله اسکلت‌بندی و ستونهای آن نظام است. از همین رو، تا آن اصول درست در جای خود قرار نگیرند، دنبال رفع مشکلات و عیوب جزئی بودن چندان قابل قبول نخواهد بود. یکی از اصول کلی که در تار و پود نظام تربیتی اسلام از جایگاه اصیلی برخوردار است، «خدامحوری» است. خدامحوری، اصلی است که در تمام شئون زندگی و در تمام دوران زندگی لازم است حضوری پررنگ داشته باشد. هر مقدار این حضور پررنگ‌تر باشد، کارهای انسان بیشتر رنگ و بوی الهی به خود گرفته و ارزشمندتر می‌شود.

برخی از دینداران به بهانه اینکه «صل خدامحوری» با پیشرفت علمی هیچ تناسبی ندارد، دنبال عبادات ظاهری و صوری می‌روند تا به زعم خویش، خدا را در زندگی خود به طور کلی دخیل کرده باشند یا با این وهم که رسیدن به خدا و خدامحوری با توانایی‌های جسمی منافات دارد و برای رسیدن به خدا روی زرد و پاهای سست و صدای مرده و به طور کلی ضعف و بیماری مناسب‌تر است، هیچ ارزش و اهمیتی برای جسم و بدن و کار و تلاش دنیوی قائل نیستند. غافل از اینکه همه اینها نعمتها و امانتهای الهی‌اند که در اختیار انسان قرار داده شده تا از آنها برای خدا و در راه خدا بهره برده شود و اگر از آنها در راه خدا بهره جسته شود، در واقع گونه‌ای از عبادت خواهد بود. بنابر این، لازم است آنان که امر تربیت جامعه یا افراد بر عهده آنهاست، «صل خدامحوری» را سرلوحه زندگی خویش قرار دهند.

ادبیات تحقیق نیز پشتیبان نتایج حاصل از این تحقیق است؛ تحقیق فرمینی فراهانی و بهنام جام (1391) حاکی از اهمیت رعایت اخلاق حرفه‌ای در امر آموزش از دیدگاه دانشجویان است. از دیدگاه دانشجویان مؤلفه‌های اخلاقی رعایت شده از جانب اعضای هیئت علمی از بیشترین تا کمترین مؤلفه عبارتند از: رعایت ادب و نزاکت در برابر

دانشجویان، حفظ اسرار دانشجویان توسط اساتید، عدم تأمین منافع مادی در قبال دادن نمره به دانشجویان، جلب اعتماد و احترام دانشجویان، داشتن روحیه تحمل و بردباری و سعه صدر در برخورد با دانشجویان از طرف اساتید، توجه به آراستگی ظاهر و پوشش مناسب توسط اساتید، پرهیز از شوخی و طنزهای ناشایست و عدم استفاده اساتید از امکانات دانشگاهی برای امور شخصی. بهترین راهکار برای بهبود اخلاق حرفه‌ای، تلاش برای تهیه و تدوین منشور اخلاقی در دانشگاهها با کمک مسئولان امر و صاحب‌نظران و نهادینه کردن این امر در دانشگاههاست.

در تحقیق کرم‌پوریان و همکاران (1392)، میانگین میزان نگرش اعضای هیئت علمی دانشکده دندانپزشکی، 112/87 برآورد شد که در حد خوب بود. از آنجا که نگرش اساتید دندانپزشکی در برخی مباحث اخلاق حرفه‌ای مطلوب نیست، توصیه می‌شود دوره‌های بازآموزی به صورت مستمر و مداوم برای اعضای هیئت علمی برگزار شود. در تحقیق بوذرجمهری و همکاران (1392) 70 درصد اساتید دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد از نظر دانشجویان دارای ویژگی شخصیت ممتاز، راعی حرمت کلاس، خوددار غیبت از همکاران، ماهر در تدریس، رازدار و ساعی در رشد علمی دانشجویان‌اند. بیش از 50 درصد دانشجویان معتقدند اساتید این دانشگاه دارای ویژگی‌های تدریس مؤثرند. انتقاد دانشجویان به اساتید، شامل عدم تألیف کتب مرتبط، عدم صرف وقت کافی برای دانشجویان، یکنواختی روش آموزش، کم‌توجهی به مسائل دانشجویان و عدم دقت کافی در ارزیابی دانشجویان بود. اساتید دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد معمولاً از شایستگی علمی و اخلاقی برخوردارند، ولی باید به مسائل دانشجویان بیشتر توجه کرده، برای تعامل با آنان وقت بیشتری صرف کنند.

تحقیق دهقانی و همکاران (1394) نشان می‌دهد که بین دیدگاه پرستاران و بیماران از نظر میزان رعایت معیارهای اخلاق حرفه‌ای تفاوت وجود دارد. پیشنهاد می‌شود با آموزش کادر درمانی و ارتقای آگاهی آنان در زمینه اخلاق حرفه‌ای، کارایی و کیفیت مراقبت بهداشتی را به حداکثر برسانند. یافته‌های تحقیق مصباحی و عباس‌زاده (1392) مؤید وجود پنج درون‌مایه سایه‌بانی و 17 درون‌مایه فرعی است که عبارتند از: 1. عوامل اخلاق فردی (استانداردهای اخلاق فردی، اعتقاد قلبی، خودکنترلی، وجدان)، 2. عوامل مدیریتی (نقش الگویی مدیران، رفتار خیرخواهانه، مشارکت در تصمیم‌گیری)، 3. عوامل سازمانی (گزينش و به کارگیری، برنامه‌های راهبردی اخلاق، فرهنگ سازمانی)، 4. عوامل اخلاق شغلی (اخلاق آموزشی، اخلاق پژوهشی، اخلاق ارتباطی)، 5. عوامل فراسازمانی (فرهنگ، شرایط سیاسی، اعتماد عمومی، شرایط اقتصادی). در پایان، روابط بین متغیرها از طریق مدل سیستمی که فرایند اخلاق حرفه‌ای را تحت تأثیر قرار می‌دهد، نشان داده شده است. نتایج این تحقیق، عوامل مؤثر بر اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی را مشخص می‌کند. نکته قابل توجه اینکه، مشارکت‌کنندگان تأکید زیادی بر درون‌مایه‌های فردی مانند وجدان کاری و نظارت الهی داشتند. توجه به حوزه عوامل راهبردی، نهادینه‌سازی و اعتماد عمومی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

بنابر این، هنجار و ارزش و اخلاق، از دیرینه‌ترین چالشهای ارتباط جمعی محسوب می‌شوند. اسلام نیز اخلاق و ارزشها و آرمانها را همواره حاکم بر تمام جنبه‌های حیات بشری و همه روابط فردی و اجتماعی معرفی می‌کند. بنابر

این، یکی از راهکارهای سالم‌سازی محیط سازمانی، احیای اخلاقیات در آن است. اخلاق در سازمان، ارتباطات اثربخش را به وجود می‌آورد و موجب بهره‌وری سازمانی و رضایت شغلی در کارکنان و در نهایت، موجب تعالی و پیشرفت سازمان می‌شود. یکی از مشکلات ما این است که اخلاق هیچ‌گاه در حوزه حرفه و شغل مطرح نبوده است؛ در حالی که آموزه‌های دینی، به اخلاق، هم در حوزه فردی (شخصی) و هم در حوزه حرفه‌ای توجه دارد. اخلاق حرفه‌ای، شمشیر دولبه‌ای است که یک لبه آن، تهدید و لبه دیگر آن فرصت است. ضعف در نظام اخلاقی، تهدید و تقویت آن فرصت را برای سازمان به ارمغان می‌آورد. اخلاق حرفه‌ای تأثیر چشمگیری بر فعالیتها و نتایج سازمان دارد و در نهایت، موفقیت سازمان را دنبال می‌کند.

پیشنادهای تحقیق

بحث اخلاق حرفه‌ای و چگونگی نهادینه کردن آن در سازمانها، از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است و مدیران و تصمیم‌گیران باید بکوشند راهکارهای مختلفی را برای نهادینه کردن آن در سازمانها ارائه دهند. از جمله این راهکارها در آموزه‌های دینی عبارتند از:

یک) به کارگیری منابع انسانی مقید به رعایت اخلاقیات و قانون در دانشگاه پیام نور: دانشگاه پیام نور می‌تواند با اصلاح سیستم‌های جذب و گزینش، افرادی را که در دوران زندگی اجتماعی و کاری خود سابقه و تمایل بیشتری به رعایت اخلاقیات، قوانین و مقررات داشته‌اند، به استخدام درآورد؛ به ویژه برای تصدی مشاغل کلیدی دانشگاه مانند عضو هیئت علمی. توجه به این نکته ضروری است؛ زیرا این افراد قادرند رفتارهای غیر اخلاقی و غیر قانونی را بهتر تشخیص دهند و بدون نظارت مستقیم مدیران سطوح بالاتر، به انجام وظایف و مسئولیتهای اخلاقی و قانونی خود بپردازند. در آموزه‌های دینی، به کارگیری نیروی انسانی شایسته چنان اهمیتی دارد که سهل‌انگاری و کوتاهی در این خصوص، از بزرگ‌ترین خیانتها محسوب می‌شود. در حدیثی از پیامبر(ص) آمده است: کسی که کارگزاری را برای مسلمانان بگمارد، در حالی که می‌داند در میان آنها کسی هست که از برگزیده وی شایسته‌تر و عالم‌تر به کتاب خدا و سنت پیامبر است، او به خداوند و رسولش و همه مسلمانها خیانت ورزیده است.

دو) آموزش عملی اخلاق توسط افراد مقید و پایبند به رعایت اخلاقیات و قانون: آموزش در زمینه اخلاق و رفتارهای اخلاقی به منظور افزایش دانش، مهارت و نگرشهای کارکنان، ضروری است. امام علی(ع) درباره آموزش می‌فرماید: «بهترین کمک برای پرورش خرد، آموزش دادن است». نه تنها باید سطح دانش افراد در زمینه رفتارهای اخلاقی و غیر اخلاقی و فلسفه و الزام رعایت اخلاق افزایش یابد، بلکه افراد باید در به کارگیری اخلاق در سازمانها و برخورد با مسائل و مشکلات، مهارت یابند و نسبت به به کارگیری آن در محیط کار و زندگی و در انجام

وظایف و مسئولیتهای خود، دارای نگرش مثبت باشند. این امر با مدرّسانی امکان‌پذیر است که خود متّصف به صفات و رفتارهای اخلاقی باشند و بتوانند نقش خود را در مقام الگو ایفا کنند.

سه) تدوین و اصلاح منشور اخلاقی برای دانشگاه پیام نور: منشور اخلاقی، ضوابط یا کدهای رفتاری‌اند که در آنها جزییات مواردی که کارکنان باید یا نباید انجام دهند، گنجانده شده است. در تعریف منشور اخلاقی چنین آمده است: منشور اخلاقی سازمانی، سندی است حاوی معیارهای اخلاقی - ارزشی که برای ایجاد هماهنگی و وحدت رویه و روش در بین مدیران و کارکنان سازمان تدوین می‌شود و آنان را در رفتار و عملکردهایشان به سوی آرمانهای ارزشی سازمان هدایت می‌کند. منشور اخلاقی سازمانی، همچون سوگندنامه پزشکان، اخلاق حرفه‌ای و سازمانی کارکنان را شکل می‌دهد و راهنمای عمل آنان در مسیر خدمتشان است.

منابع

- قرآن کریم. ترجمه مکارم شیرازی.
- نهج البلاغه. ترجمه علی دشتی (1383). قم: مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین.
- احسانی، محمد، (1379). «تربیت سیاسی کارگزاران در مدرسه امام علی (ع)». معرفت، ش 39.
- ابدی‌مهر، بهجت (1384). «اخلاق حرفه‌ای (ویژه اعضای هیئت علمی)». دفتر مطالعات و آموزش نیروی انسانی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز. ویرایش اول. 3.
- اسکندری، کریم و علی کریم‌زاده (1393). «شناسایی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای مدیران از دیدگاه اسلام، قرآن و حضرت علی(ع)». سومین همایش بین‌المللی فرهنگ غدیر الگوی مدیریت جهادی. تبریز: دانشگاه تبریز.
- الوانی، سید مهدی (1383). «اخلاقیات و مدیریت به سوی نظام اخلاقیات یکپارچه در سازمان». مطالعات مدیریت بهبود و تحول، ش 41-42، 1-12.
- امیری، علی‌نقی؛ محمد همتی و مهدی مبینی (1389). «اخلاق حرفه‌ای ضرورتی برای سازمان». معرفت اخلاقی، ش 4: 137-159.
- انصاری، منوچهر؛ احد حسینی، حسین رحمانی پوشانلوئی و سارا سینی (1391). «تأثیر رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای کارکنان بر وفاداری مشتریان بانکها». اخلاق در علوم و فناوری، ش 3: 63-74.
- باقری، حسین؛ محمد صالحی و محمد حاجی‌زاده (1389). «اخلاق حرفه‌ای در مدیریت». پژوهش‌نامه اخلاق، ش 7-8: 9-28.
- برهانی، فریبا؛ فاطمه الحان، عیسی محمدی و عباس عباس‌زاده (1390). «درک دانشجویان پوستاری از موانع کسب اخلاق حرفه‌ای: یک تحقیق کیفی». گامهای توسعه در آموزش پزشکی، دوره هشتم، ش 1: 67-80.
- بوذرجمهری، فتح‌اله؛ مهسا منصوریان، یاسمن هرنیدی و حسین بوذرجمهری (1392). «ارزیابی اخلاق حرفه‌ای اساتید دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد از دیدگاه دانشجویان این دانشگاه». مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد، دوره هشتم، ش 3: 44-52.
- بورقانی فراهانی، سهیلا (1391). «اخلاق حرفه‌ای». اصلاح و تربیت، ش 125.
- بورقانی فراهانی، سهیلا و مصطفی رضایی (1394). «اخلاق حرفه‌ای در سازمانهای رسانه‌ای». نشریه کتاب مهر، دوره پانزدهم، ش 16: 108-128.
- بیکن‌زاد، جعفر؛ علیرضا حسین‌پور سنبلی و محمد صادقی (1389). «اخلاق حرفه‌ای». کار و جامعه، ش 10: 4-125.
- جاووشی، سید کاظم (1390). «بررسی رویکردهای نظری به مدیریت اسلامی». پژوهشهای میان‌رشته‌ای قرآن کریم، ش 2.
- حاجی‌پور، سمیه و سلیم کریمی تکلو (1394). «اخلاق کاربردی؛ تجزیه و تحلیل بنیادی هوش معنوی و اخلاق حرفه‌ای مدیران و کارکنان». اخلاق، دوره پنجم، ش 19: 185-222.
- حجازی، رضوان و جنت مسافری (1391). «رابطه جنسیت با اخلاق حرفه‌ای در جامعه دانشگاهی و حرفه حسابداری». اخلاق در علوم و فناوری، دوره هفتم، ش 1: 40-47.

- حسینی لیلا (1390). «اخلاق حرفه‌ای در آموزه‌های اسلامی». کار و جامعه، ش 136.
- دهقانی، علی؛ فاطمه رادبه، علی محمد پروینیان‌نسب، سوره خاکی، مرتضی شمسی‌زاده و مهدی بیرامی جم (1394). «رعایت معیارهای اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه پرستاران و بیماران». پرستاری و مامایی جامع‌نگر (دانشکده‌های پرستاری و مامایی استان گیلان)، دوره بیست و پنجم، ش 78: 72-64.
- ساجدی، اکبر و علی نعمتی (1391). «تبلیغات بازرگانی در بستر اخلاق حرفه‌ای». پژوهش‌نامه اخلاق، ش 15: 76-57.
- سرمدی، محمدرضا و عذرا شالباف (1386). «اخلاق حرفه‌ای در مدیریت کیفیت فراگیر». اخلاق در علوم و فناوری، سال دوم، ش پاییز - زمستان: 110-99.
- سلاجقه، آریتا و ثنا صفری (1394). «رابطه اخلاق حرفه‌ای با عملکرد استادان دانشگاه». اخلاق در علوم و فناوری، دوره دهم، ش 3: 110-103.
- سنجرى مهناز، فرزانه زاهدی، مریم اعلاء و همکاران (1390). «آیین اخلاق پرستاری ایران». مجله ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی، دوره پنجم، ش 1: 28-17.
- شاه‌علی، مهرزاد علی رشیدپور، اسماعیل کاووسی و علی اکبر اعتباریان (1394). «تکوی پیاده‌سازی اخلاق حرفه‌ای در سازمانهای ایران». مدیریت شهری، دوره چهاردهم، ش 39: 405-393.
- شیخ ذکریایی، ندا و فروزان آتش‌زاده شوریده (1394). «رابطه اخلاق حرفه‌ای و تعهد سازمانی در اساتید دانشگاه علوم پزشکی کوردستان». نشریه دانشکده پرستاری و مامایی، دوره بیست و پنجم، ش 91: 30-21.
- صالحی امیری، سیدرضا؛ جعفر رحمانی و علی باقی نصرآبادی (1391). «ضرورت اخلاق حرفه‌ای در سازمانها». پژوهشهای اخلاقی، ش 10-9: 172-155.
- عاملی، منیژه (1388). «رویکرد نظری به دانش اخلاق حرفه‌ای». پژوهش‌نامه اخلاق، ش 4.
- فرامرز قراملکی، احد (1382). اخلاق حرفه‌ای. قم: مجنون.
- فرامرز قراملکی، احد (1381). «اخلاق حرفه‌ای در مدیریت علوی». پژوهشهای اجتماعی اسلامی، ش 33-32.
- فرامرز قراملکی، احد (1387). درآمدی بر اخلاق حرفه‌ای. تهران: سرآمد.
- فرامرز قراملکی، احد (1387). سازمانهای اخلاقی در کسب و کار. قم: مجنون، چ سوم.
- فرامرز قراملکی، احد و زینب سالاری (1388). اخلاق در سازمانهای مردم‌نهاد. تهران: مرکز امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری.
- فرمینی فراهانی، محسن و لیلا بهنام جام (1391). «بررسی میزان رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزش در اعضای هیئت علمی دانشگاه شاهد». اخلاق در علوم و فناوری، دوره هفتم، ش 1: 57-48.
- قدیمی، فرزاد (1392). بررسی تأثیر اخلاق حرفه‌ای مدیران بر مسئولیت‌پذیری آنان در سازمان تأمین اجتماعی استان آذربایجان شرقی. پروژه کارشناسی به راهنمایی کریم اسکندری. اسکو: دانشگاه پیام نور.
- قبری، سیروس؛ محمدرضا اردلان، رقیه بهشتی راد و وحید سلطانزاده (1394). «اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی و رابطه آن با کیفیت آموزش عالی». اخلاق در علوم و فناوری، دوره دهم، ش 2: 50-40.

شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور ... ♦ 145

- کرم‌پوریان، آرزو؛ بهزاد ایمنی و پرویز ترک‌زبان (1392). «بررسی نگرش به اخلاق حرفه‌ای در اعضای هیئت علمی دانشکده دندانپزشکی همدان در سال 1391». تحقیق در علوم دندانپزشکی، دوره 43-51: 1-43.
- کریم‌زاده، علی (1393). شناسایی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای مدیران از دیدگاه اسلام و بررسی آن در بین مدیران سازمان تأمین اجتماعی تبریز. پایان‌نامه کارشناسی مدیریت بازرگانی. به راهنمایی کریم اسکندری. اسکو: دانشگاه پیام نور.
- مصباحی، مریم و عباس عباس‌زاده (1392). «الگوی سیستمی اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی (تحقیق کیفی)». اخلاق زیستی، دوره سوم، ش 10: 33-11.
- نجارزادگان، فتح‌الله (1388). «توحیدگرایی و اخلاق حرفه‌ای». پژوهش‌نامه اخلاق، ش 4.
- واثق رحیم‌پرور، سیده فاطمه؛ لیلا نصیریانی، ته‌مینة فرح‌خدا و ناصر بحرانی (1393). «میزان رعایت کدهای اخلاق حرفه‌ای در ماماها‌ی مراکز بهداشتی- درمانی شهر تهران در سال 1392». مجله ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی، دوره هفتم، ش 2: 46-36.
- ونوس، داور و جمال‌خانی جزینی (1380). «اصول اخلاق بازرگانی در اسلام». دانش و توسعه، ش 13: 60-43.
- یوسفی محله، ابراهیم (1387). «پیامون اخلاق حرفه‌ای»، کانون وکلا، ش 203-202.
- **Holy Quran**. Translation of Makarem Shirazi.
- **Nahj Al-Balaghah**. Translation of Ali Dashti (2004). Qom: Amiralmomenin Cultural Research Institute.
- Alvani, Seyyed Mehdi (2004). "Ethics and Management toward Integrated Ethics in Organization". *Journal of Improvement and Management Management Studies*, No 41-42: 1-12.
- Ameli, Manije (2009). "Theoretical Approach to Professional Ethics". *Ethics Journal*, No. 4.
- Amiri, Ali Naghi; Mohammad Hemati & Mehdi Mobini (2010), "Professional Necessity for the Organization". *Quarterly Journal of Ethics*, 4: 137-159.
- Ansari, Manouchehr; Ahad Hosseini, Hossein Rahmani Pushanluei & Sara Seifi (2012). "The Effect of Observing the Professional Ethics of Employees on Loyalty of Customers in Banks". *Journal of Ethics in Science and Technology*, No. 3: 63-74.
- Bagheri, Hossein; Mohammad Salehi & Mohammad Hajizadeh (2010). "Professional Ethics in Management". *Journal of Ethics*, 7: 9-28.
- Bekzad, Jafar; Alireza Hosseinpour Sanboli & Mohammad Sadeghi (2010). "Professional Ethics". *Quarterly Journal of Work and Society*, 125-126: 4-10.
- Borhani, Fariba; Fatemeh Alhani, Issa Mohammadi & Abbas Abbaszadeh (2011). "Understanding Nursing Students from Obstacles to Professionalism: A Qualitative Research". *Two Quarterly Plans for Development of Medical Education*, Vol. 8, No. 1: 67-80.
- Bourghani Farahani, Soheila & Mostafa Rezaei (2015). "Professional Ethics in Media Organizations". *Journal of Mehr Books*, Vol. 15, Issue 16: 108-128.
- Bourghani Farahani, Soheila (2012). "Professional Ethics". *Journal of Refinement*, No. 125.
- Bouzarjemahari, Fathollah; Mahsa Mansourian, Yasman Harandi & Hossein Bouzarjemahari (2013). "Evaluation of the Professional Ethics of Faculty

- Members of Yazd Shahid Sadoughi University of Medical Sciences from the Students' Point of View'**. *Journal of Rehabilitation and Development of Medical Education in Yazd*, Vol. 8, No. 3: 44-52.
- Campbell. E. & D. Thiessen (2010). **Perspectives on the Ethical Bases of Moral Agency in Teaching**. University Toronto Canada, Information Eric.
  - Chavoshi, Seyyed Kazem (2011). **"Review of Theoretical Approaches to Islamic Management"**. *Interdisciplinary Studies of the Holy Qur'an*, No. 2.
  - Deghani, Ali; Fatemeh Radbah, and Ali Mohammad Parvinian Nasab, Sura Khaki, Morteza Shamsi Zadeh & Mehdi Bairami Jam (2015). **"Observance of Professional Ethics Criteria from Nurses and Patients' Perspectives"**. *Journal of Comprehensive Nursing & Midwifery Negar (Journal of Gilan Province Nursing and Midwifery Faculties)*, , Vol. 25, Issue 78: 64-72.
  - Ehsani, Mohammad (2000). **"Political Education in Brotherhood at Imam Ali School (AS)"**. *Marefat Monthly*, No. 39.
  - Esgandari, Karim & Ali Karimzadeh (2014). **"Identifying the Components of Professional Ethics of Managers from the Point of View of Islam, Quran and Imam Ali (AS)"**. *Third International Conference of Ghadir Culture, Jihadist Management Pattern*. Tabriz: Tabriz University.
  - Faramarz Gharamaleki, Ahad (2002). **"Professional Ethics in Alawi Management"**. *Journal of Islamic Social Studies*, No. 32-33.
  - Faramarz Gharamaleki, Ahad (2008). **A Profit on Professional Ethics**. Tehran: Saraamad Publication.
  - Faramarz Gharmaleki, Ahad & Zainab Salari (2009). **Ethics in People's Organizations**. Tehran: Publications Center for Women and Family Affairs, Presidential Administration.
  - Faramarz Gharmaleki, Ahad (2008). **Ethical Organizations in Business**. Qom: Majnoon Publication, Third Edition.
  - Faramarz Gharmamaki, Ahad (2003). **Professional Ethics**. Qom: Majnon Publishing.
  - Farmahini Farahani, Mohsen & Leila Behnam Jam (2012). **"The Study of the Observance of the Components of the Professional Ethics of Education in the Faculty Members of Shahed University"**. *Journal of Ethics in Science and Technology*, Vol. 7, Issue 1: 48-57.
  - Ghadimi, Farzad (2013). **The Effect of Professional Ethics of Managers on Their Responsibility in the Social Security Organization of East Azarbaijan**. Bachelor's Project, by Karim Esgandari. Osko: Payam Noor University.
  - Ghanbari, Sirous; Mohammad Reza Ardalan, Roghayeh Beheshti Rad & Vahid Soltanzadeh (2015). **"Professional Ethics of Faculty Members and Their Relationship to the Quality of Higher Education"**. *Journal of Ethics in Science and Technology*, Vol. 10, No. 2: 40-50.
  - Hajipour, Somayeh & Salim Karimi Takloo (2015). **"Applied Ethics; Fundamental Analysis of Spiritual Intelligence and Professional Ethics of Managers and Employees"**. *Ethical Journal*, Vol. 5, Issue 19: 185-222.

- Hejazi, Rezvan & Janat Mosaferei (2012). "The Relationship of Gender to Professional Ethics in Academic Society and Accountancy". *Journal of Ethics in Science and Technology*, Vol. 7, Issue 1: 40-47.
- Hosseini, Layla (2011). "Professional Ethics in Islamic Teachings". *Journal of Work and Society*, No. 136.
- Karam Pourian, Arezou; Behzad Imani & Parviz Turk Zaban (2013). "An Attitude to Professional Ethics in Faculty Members of Hamedan Dental School in 2012". *Quarterly Journal of Research in Dentistry*, Vol. 10, No. 1: 43-51.
- Karimzadeh, Ali (2014). **Identification of the Components of Professional Ethics of the Manager from the Point of View of Islam and its Review among the Managers of the Tabriz Social Security Organization**. Bachelor's Project. Directed by Karim Esgandari. Osko: Payame Noor University.
- Kogi Naidoo (2012). **Maintaining Ethical Standards in Higher Education Teaching and Research Practice: A case Study, Massey University**. Palmerston North, New Zealand
- Loupool, M. & B. Solomon (2010). **Ethics: A Model Curriculum for Teaching Professional Issues in University Speech- Language Pathology and Audiology Programs**. Purdue University West Lafayette.
- Marie-Anne Mundy; Lori Kupczynski, Joannetta D. Ellis & Robina L. Salgado (2009). "Setting the Standard for Faculty Professional Development in Higher Education". *Journal of Academic and Business Ethics*.
- Mcneal, G. (2009). "Organizational Culture". *Professional Ethics and Guantanamo*, Unit State; 42: 125-147.
- Mesbahi, Maryam & Abbas Abbaszadeh (2013). "The Systemic Model of Professional Ethics in Higher Education (Qualitative Research)". *Journal of Biomedical Ethics*, Vol. 3, Issue 10: 11-33.
- Murray & Others (2007). **Ethical Principles in University Teaching**. University of Manitoba.
- Najarzadegan, Fathollah (2009). "Monotheism and Professional Ethics". *Ethics Research*, No. 4.
- Rubenstein, S. (2010). **Professional Ethics Report**. Advancing Science, Serving, Society.
- Sajedi, Akbar & Ali Nemati (2012). "Commercial Advertising in the Field of Professional Ethics". *Journal of Ethics*, No. 15: 57-76.
- Salajegha, Azita & Sana Safari (2015). "The Relationship of Professional Ethics with the Performance of University Professors". *Journal of Ethics in Science and Technology*, Vol. 10, No. 3: 103-110.
- Salehi Amiri, Seyed Reza; Jafar Rahmani & Ali Baghi Nasrabadi (2012). "The Necessity of Professional Ethics in Organizations". *Quarterly Journal of Ethics*, No. 9-10: 155-172.
- Sanjari, Mahnaz; Farzaneh Zahedi, Maryam Ala & et al. (2011). "Iranian Nursing Ethics". *Iranian Journal of Ethics and Medical History*, Vol. 5, No. 1: 17-28.

- Sarmadi, Mohammad Reza & Ozra Shalaf (2007). "**Professional Ethics in Total Quality Management**". *Journal of Ethics in Technology Science*, Second Year, Autumn-Winter: 99-110.
- Shahali, Mehrzad; Ali Rashidpour, Ismail Kavousi & Ali Akbar Etibarian (2015). "**A Model for the Implementation of Professional Ethics in Iranian Organizations**". *Quarterly Journal of Urban Management*, Vol. 14, No. 39: 393-405.
- Sheikh Zakariaei, Neda & Forouzan Atashzadeh Shoorideh (2015). "**The Relationship between Professional Ethics and Organizational Commitment among Faculty Members of Kurdistan University of Medical Sciences**". *Journal of the Faculty of Nursing and Midwifery*, Vol. 25, No. 91: 21-30.
- Vasegh Rahimparvar, Seyyedeh Fatemeh; Leila Nasiriani, Tahmineh Faraj Khoda & Naser Bahrani (2014). "**The Observation of Professional Ethics Codes for Midwives in Tehran Health Centers in 2013**", *Iranian Journal of Ethics and Medical History*, Vol. 7, No 2: 36-46.
- Venus, Davar & Jamal Khani Jazani (2001). "**The Principles of Business Ethics in Islam**". *Knowledge and Development Quarterly*, No. 13: 43-60.
- William, G. Hill IV. & Dorothy D. Zinsmeister (2004). **Becoming an Ethical Teacher** (P. 125-132).
- Yousefi Mahallah, Ibrahim (2008). "**On Professional Ethics**". *Lawyers' Association*, No. 202-203.

